

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XI. De usu & imperio

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

plura media, tunc talis consensus est actus realiter distinctus ab electione: cum autem fertur in unicum medium, tunc consensus & electio solum ratione differunt.

Prima pars probatur ex D. Thoma hic quaest. 15. artic. 3. ad 3. ubi ait: *Electio addit supra consensum quandam relationem respectu eius cui aliquid praeligitur, & ideo post consensum adhuc remanet electio. Potest enim contingere quod per consensum inveniatur plura ducentia ad finem quorum dum quolibet placet, in quolibet eorum consentitur sed ex multis quae placent, praecipuum unum eligendo.* Quibus verbis in primis docet quod electio addit supra consensum aliquam relationem: deinde subdit, quod voluntas per consensum fertur ad plura media iudicata utilia, & hoc antequam fiat electio. Unde ex hoc D. Thomae testimonio, duo argumenta erui possunt. Primum est: Id quod addit aliquid supra aliud, realiter ab illo distinguitur; Sed electio addit aliquid supra consensum, quando voluntas per illud fertur ad plura media, nempe relationem ad illud medium quod ceteris anteponitur? est enim acceptio unius praeter alio: Ergo cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc talis consensus est actus realiter ab electione distinctus.

Secundum argumentum sic potest proponi. Prius realiter a posteriori distinguitur: Sed quando plura quae inventa sunt placent, & unum solum ex illis eligitur, tunc consensus prior est electione? cum prius plura illa placeant, & deinde ex illis unum eligatur: Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

Confirmatur: Cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc inter consensum & electionem intercedit aliquis actus intellectus, nempe iudicium practicum, quo ex mediis illis iudicat unum esse utilius & convenientius, subindeque aliis praefendum, ut articulo praecedenti, notabili secundo expendimus: Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

Secunda etiam pars conclusionis ibidem a S. Doctore traditur, subdit enim post verba relata: *Sed si inveniatur unum solum quod placeat non differunt, re consensus & electio, sed ratione tantum, ut consensus dicatur, secundum quod placet ad agendum? electio autem, secundum quod praefertur his quae non placent.* Unde tunc consensus non antecedit electionem, sed in ea intimè imbibitur, nec regulatur per aliud iudicium, quam per sententiam qua intellectus practice iudicat, medium illud unicum necessario esse eligendum, ut obtineatur finis. Non est etiam tunc electio completa, & proprie ac rigorose sumpta, cum illa sit acceptio unius praeter alio, sed in completa & large sumpta, quae dicit solum volitionem efficacem medii ordinati ad finem, ut dispositione praecedenti annotavimus.

A est de his qui ad ordinem executionis spectant, de quibus D. Thomas qu. 16. & 17.

ARTICVLVS PRIMVS.

An in nostra voluntate reperiaturs usus post electionem qui sit actus distinctus ab illa?

NEGANT Vazquez hic dispu. 47. cap. 2. & Sajas tract. 9. disp. 1. sect. 7. Affirmant vero ceteri Theologi, praesertim Discipuli Divi Thomae. Vnde sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur, & duplici ratione suadetur.

Dico igitur: praeter electionem mediorum dari in voluntate nostra actum, quo ceteras potentias applicat ad operandum, qui usus activus appellatur.

Pro intelligentia & probatione hujus conclusionis, Sciendum est duplicem dari usum, activum scilicet & passivum: uti active est applicare aliquid ad aliud: usus vero passivus dicitur qui ex activo resultat? unde cum ex illo non solum motio & applicatio passiva, sed etiam operatio exequentis facultatis resultet, talis operatio usus passivus appellatur. Et de hoc usu loquitur D. Thomas hic art. 1. dum ait: *Operatio ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus? sicut equitare est usus equi, & percutere usus baculi.* Hoc praesupposito:

Probatur primo conclusio ex D. Thoma hic art. 1. & 4. ubi expressè ponit in voluntate nostra actum, qui dicitur usus, ab electione distinctum & illa posteriorem.

Respondet Vazquez: D. Thomam non constituisse in voluntate creaturae usum, qui sit actus a voluntate elicitus, sed solum qui sit actus a voluntate imperatus? scilicet actus potentialium exequentium, qui fiunt ex motione voluntatis, & ideo appellatur usus voluntatis, non elicitivè sed imperativè.

Sed contra primo: S. Thomas supra in introductione qu. 8. sic ait: *Considerandum est de actibus qui sunt immediate ipsius voluntatis, velut a voluntate elicitis: & primo de actibus quibus movetur in finem, & deinde de actibus quibus movetur ad ea quae sunt ad finem:* Sed inter actus quibus voluntas movetur ad ea quae sunt ad finem, in introductione quaest. 13. numerat usum, ait enim illos esse tres, *eligere, consentire, & uti:* Ergo sentit uti esse actum a voluntate elicitum.

Secundo, Postquam idem S. Doctor egit de actibus voluntatis erga finem & media, a qu. 8. usque ad 16. inclusivè, ait in titulo qu. 17. *Deinde considerandum est de actibus imperatis a voluntate scilicet de imperio & aliis:* Ergo sentit alios, de quibus antea tractavit (inter quos est usus) esse a voluntate elicitos.

Tertio, D. Thomas hic qu. 16. art. 1. finem corporis ita concludit: *Vnde manifestum est quod uti, proprie est actus voluntatis:* Atqui actus qui ad voluntatem pertinent solum imperativè, non dicuntur proprie esse voluntatis, sed aliarum potentialium ex voluntatis motione operandium, ut aperte docet de imperio qu. sequenti art. 8. Ergo idem quod prius.

B b

DISPUTATIO XI.

De usu & imperio.

Ad quaestiones 16. & 17. Divi Thomae.

Diximus de actibus pertinentibus ad ordinem intentionis: nunc breviter agendum

Tom. III.

Quartus, Idem Doctor Angelicus hic art. 4. ad 1. ait: *Ipsam executionem operis precedit motus, quia voluntas movet ad exequendum, sequitur autem electionem: & sic cum usus pertineat ad predictam motionem voluntatis, medium est inter electionem & executionem*. Atqui ad executionem pertinent actus aliarum potentialium: Ergo cum usus, juxta D. Thomam, ad motionem voluntatis pertineat, & mediet inter electionem & executionem, non consistit in actibus aliarum potentialium, nec in electione, sed in aliquo ab illis distincto. Unde Granado hic controv. 2. disp. 4. num. 2. Sodales suos (Vazquem scilicet & Solas) notans, ait: *Omnino ergo contra B. Thomam & veritatem sentiant nonnulli Doctores juniores, qui non solum istum actum (loquatur de usu activo) in voluntate non admittunt, sed contendunt non admitti a S. Doctore.*

8 Probatur secundo conclusio ex doctrina quam tradit S. Thomas hic art. 4. in corp. ubi docet voluntatem duplicem habitudinem ad volitum dicere; unam secundum quod est in voluntate per quandam proportionem, & aliam ad volitum habendam realiter; & quia ad primam spectat electio, & ad secundam usus, inferat usum, esse post electionem. Ex quo sic possumus arguere: Actus voluntatem cum volito conjungens solum affectivè, distinctus est essentialiter ab actu conjungente voluntatem cum volito ut realiter habito: At electio solum primo modo conjungit voluntatem cum volito, nam ex vi illius volitum non habetur in re; usus autem realiter eam conjungit cum volito, cum ex vi illius potentie exequentes applicentur, & effectus statim sequatur: Ergo electio & usus realiter distinguuntur.

9 Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Illi actus realiter distinguuntur, quorum unus pertinet ad ordinem intentionis, & alius ad ordinem executionis: Sed electio & usus sic se habent; nam ordo intentionis incipit ab intentione finis, & completur in electione mediocorum, ut docet S. Thomas loco citato; ordo verò executionis incipit ab usu, quo moventur & applicantur potentie exequentes ad executionem mandandam quod electum est, & completur in finis realiter habito fructione: Ergo electio & usus sunt actus realiter inter se distincti.

10 Probatur tertio: Quando nova difficultas se offert, voluntas indiget nova applicatione & conatu, subindeque novo actu ad illam vincendam: At in executione major difficultas se offert, quam in sola electione; quia eligere est actus merè internus, in quo voluntas solum certat secum, nec habet aliud impedimentum, aut difficultatem, quam eam quæ se tenet ex parte sui; in exequendo autem non solum certat secum, sed etiam cum aliis potentiis inferioribus, & impedimentis externis; quare videmus multos facillimè judicare, consiliari, & eligere, seu determinare se interius, qui postea in executione deficiunt; sicut D. Petrus eligebat mori pro Christo, & judicabat se posse facere id quod proponebat, & tamen in executione omnino defecit, & hæc columna firmis firmis, ad unius aure impulsam contremuit, ut loquitur Augustinus: Ergo præter actum electionis indiget voluntas novo actu ad exequendum, seu ad applicandas potentias executrices ad opus. Unde etiam Aureola martyrii non datur eligentibus per actum interiorem efficaciter mori pro

Trab. 113. in Ioan.

A Christo, sed tantum mortem actu patientibus; quia scilicet in actuali tolerantia mortis, est specialis difficultas, cui speciale præmium correspondet.

Denique suadet conclusio: Actus habentes idem materiale objectum, inspectum sub diversis rationibus, essentialiter distinguuntur, ut patet in intentione, fructione, & simplici complacencia, quæ licet versentur circa finem, quia tamen sub diversis rationibus illum attingunt, & essentialiter distinguuntur: Sed electio & usus, essentialiter distinguuntur: Sed electio & usus, essentialiter distinguuntur: Sed electio respicit ipsum ut pertinet ad ordinem intentionis, & est ultimum in eo, & effectus finis; usus verò respicit illud, ut pertinet ad ordinem executionis, & in eo est primum, & causa efficiens finis habitum in re: Ergo distinguuntur essentialiter.

Confirmatur primò: Electio celi versetur circa media, specificatur tamen a fine, quæ est ratio formalis appetendi media in ordine intentionis. At usus non a fine, sed a mediis, ut sunt cause finis, specificationem desumit: Ergo gaudet specificativè essentialiter distinctis, & consequenter essentialiter distinguuntur.

Confirmatur secundò: Intentio quæ est actus efficax circa finem, distinguitur fructione ejusdem finis, quia ista illum respicit presentem, illa verò quasi futurum: Atqui etiam electio respicit media quasi futura, usus verò ut presentia: Ergo sunt actus specie diversi.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

OBJECIES primò cum Vazque: D. Thomas hic art. 1. in corpore ait: *Primo est principaliter est voluntas tanquam primi moventis, rationis autem tanquam dirigentis, & aliarum potentialium tanquam exequentium*: Sed actus ab ea potentia elicitur: Ergo *uti* non est actus à voluntate, sed ab aliis potentiis exequentibus elicitus.

Confirmatur: Ex eo quod Divus Thomas doceat *uti* esse actum rationis tanquam dirigentis, non sequitur esse actum ab intellectu elicitum: Ergo pariter ex eo quod asserat esse actum voluntatis ut primi moventis, non sequitur eum ab ipsa elici.

Confirmatur amplius: Imperium est actus voluntatis tanquam moventis; siquidem est actus intellectus ut motus à voluntate, sicut docet D. Thomas qu. sequenti art. 1. & tamen non est à voluntate elicitus: Ergo ex eo quod usus sit actus voluntatis tanquam primi moventis, non licet colligere esse actum à voluntate elicitum.

E Ad objectionem respondeo, distinguendo Minorem: Si executivè activè comparatur ad illum actum, concedo Minorem: si passivè solum, nego Minorem & Consequentiam: potentie enim motæ à voluntate, non activè, sed passivè comparantur ad usum, quia medio illo à voluntate applicantur ad opus. Vel aliter distinguo Minorem: Quando actus executio est, concedo Minorem: Quando est applicatio & motio ad executionem, nego Minorem, & Consequentiam; quia usus activus non est executio, sed applicatio & motio potentialium ad executionem; subindeque non elicitur à potentia

exec
A
quen
vere
mov
A
eand
stant
illus
gent
infra
licet
subje
elicte
eode
exec
R
rem.
non
tant
ens r
pallid
Dei
C
Ergo
Ante
qui v
omn
conli
tur e
essen
Se
rumi
Sed
alio
abstr
quæ
est el
R
prim
in ul
do M
caci
tenti
utile
nis;
Con
prout
prout
4
A
choi
tam
unius
sed a
etiam
fectu
execu
lit det
bovo
præse
boni
cur e
præse
quæ
etia
minus
men
elicit
tas, se
O

exequente, sed à movente, quæ voluntas est.

Ad primam confirmationem; nego Consequentiam: cum enim uti non sit dirigere, sed movere, est illius potentia ut elicientis, cujus est ut moventis.

Ad secundam, nego etiam consequentiam ob eandem rationem: imperium enim non est substantialiter motio, sed directio motiva, & ideo illius potentia est ut elicientis, cujus est ut dirigentis, non verò cujus est ut moventis. De quo infra.

Objicies secundò: Omnis actus à voluntate elicitus; est in ea tanquam subjecto: Sed usus non subiectatur in voluntate: Ergo non est actus ab ea elicitus. Probatur minor: Actio & passio sunt in eodem subjecto: Sed usus passivus est in potentiis exequentibus: Ergo & usus activus.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum est usum non esse actionem transeuntem formaliter, sed tantum virtualiter: actio autem virtualiter transeuntem non debet esse in eodem subjecto in quo est passio quam infert, ut patet in creatione, & aliis Dei actionibus virtualiter transeuntibus.

Objicies tertio: Usus est essentialiter electio: Ergo non distinguitur ab ea. Consequentia patet, Antecedens probatur primò. Omnis actus efficax qui versatur circa utile ut tale, est electio, sicut omnis actus efficax qui circa finem ut per media consequendum existit, est intentio: At usus versatur efficaciter circa utile ut tale: Ergo est electio essentialiter.

Secundò probatur idem Antecedens: Desiderium efficax unius medij præ alio, est electio: Sed usus est desiderium efficax unius medij præ alio; cum non sit amor specialiter dictus, qui abstrahit à presentia & absentia, nec delectatio quæ supponit bonum habitum: Ergo essentialiter est electio.

Respondeo negando Antecedens. Ad cujus prima probationem respondetur, juxta dicta in ultima probatione conclusionis; distinguendo Majorem; eamque concedendo de actu efficaci circa utile, ut est effectus finis in ordine intentionis; negando autem de actu qui attingit utile, & prout est causa finis in ordine executionis; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam: quia usus non attingit utile, prout est effectus finis in ordine intentionis, sed prout ipsum causat in ordine executionis.

Ad secundam probationem, sub eadem distinctione Majoris & Minoris, nego Consequentiam: dato enim quod usus sit desiderium efficax unius medij præ alio, non tamen est electio; sed actus ab illa distinctus; ob rationem jam dictam, quia scilicet non erga medium, ut est effectus finis, sed circa finem, quem in ordine executionis causat, versatur. Dixi, dato quod sit desiderium: usus enim non est desiderium de bono futuro, sed quasi delectatio de bono utili presenti; non speculativa, sed practica; quæ boni presentiam non supponit, sed causat: sicut enim intuitio purè speculativa objectum præsens non causat, sed causatum supponit; quæ verò practica est, causat presentiam objecti, ut in tractatu de scientia Dei fuse declaravimus: ita de delectatione dicendum est. Usus tamen non est delectatio in rigore; quia in hac quiescit appetitus; in usu autem non quiescit voluntas, sed ad finem tendit.

Objicies quartò: In brutis, præter affectum;

Tom. III.

A quo appetitus aliquid appetit, non requiritur alius actus applicans potentiam exequentem ad opus: Ergo neque in nobis, posita electione, alius actus voluntatis ad applicandum alias facultates requiretur.

Respondentaliqui, negando Antecedens: dicunt enim posse distingui duos actus in appetitu brutorum; unum quò appetunt bonum delectabile sibi conveniens & proportionatum; alterum quò moventur quoad executionem ad illud: quia tamen totum hoc faciunt ex instinctu naturæ; propriè non utuntur, sicut nec eligunt.

B Respondeo tamen, dato Antecedenti, negando Consequentiam, & paritatem: brutum enim ducitur impetu & instinctu naturæ ad exequendum; homo autem arbitrio & ratione, & cum quadam proportionem & commensurationem ad finem, & ad circumstantias hic & nunc occurrentes, juxta quas dispensat efficaciam, conatum, & applicationem suam, ut sit major aut minor; juxta exigentiam difficultatum & negotiorum; & ideo talis applicatio, seu usus, debet esse actus voluntatis activè utentis & applicantis; non verò solius facultatis motæ & applicatæ; debet etiam esse distinctus ab electione, quia post electionem medij adhuc est in arbitrio & potestate voluntatis ipsam executionem modificare, & temperare magis vel minus, juxta circumstantias occurrentes, & exigentiam finis.

C Objicies quintò: Electio est volitio efficax mediorum: Ergo per seipsam sufficiens est ad eorum executionem; & sic inutilis est usus activus, quò potentia exequentes applicentur ad opus.

D Sed nego Consequentiam: Electio enim non dicitur efficax volitio mediorum; eò quod ipsa sola absque alio actu intellectus & voluntatis sufficit, ut media executioni mandentur, sed quia ad ipsam infallibiliter sequitur imperium in intellectu, & usus in voluntate, quò applicantur potentia ad exequendum quod electum est; sicut ad intentionem efficacem sequitur infallibiliter electio mediorum.

Objicies ultimò: Voluntas per solam electionem movet & applicat intellectum ad eliciendum actum imperij, qui usum activum præcedit: Ergo etiam supposita electione potest voluntas absque actu distincto uti potentiis exequentibus, & ipsas ad operationem applicare.

Respondentaliqui ex nostris Thomistis, negando Antecedens: existimant enim quod ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, requiritur actus distinctus ab electione, non minus quam ut utatur potentiis executivis.

E Sed hæc solutio & doctrina displicet: Primò quia D. Thomas hic quæst. 17. art. 3. ad 1. sic ait: *Post determinationem consilij, quæ est judicium rationis, voluntas eligit; & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas alicujus incipit usum, exequendo imperium rationis.* Ubi S. Doctor enumerans suo ordine actus concurrentes ad opus, post electionem ponit imperium; non enumerando alium actum voluntatis, medium inter electionem & imperium, quò voluntas applicet intellectum ad imperandum: Ergo ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, non requiritur actus distinctus ab electione. Idem sentire videtur Damascenus libro 2. fidei cap. 22.

Bb ij

dicens: *Voluntas post electionem, impetum facit ad operationem, & postea utitur*: nam ut interpretatur D. Thomas loco citato, in argumento *sed contra*, per impetum intelligit imperium.

31 Secundo: Electio & usus circa idem versantur: At licet in ordine reflexo possit dari electio de imperio, distincta ab electione de mediis, si expressè à voluntate appetatur in ordine ad finem, in ordine tamen directo, non datur electio de imperio, sed solum de mediis: Ergo licet in ordine reflexo, possit dari usus ab electione distinctus, applicans intellectum ut imperet, in ordine tamen directo talis actus non exigitur.

32 Confirmatur: Voluntas non solum utitur intellectu ad imperandam, sed etiam seipsa ad eligendum: At tu voluntas in ordine directo se ad electionem applicet, non requiritur actus ab intentione distinctus: Ergo ut applicet intellectum ad imperandum, non est necessarius actus ab electione distinctus.

33 Tertio: Si ad actum imperij praequireretur usus aliquis activus ex parte voluntatis, ab electione distinctus, deberet ex parte intellectus præcedere aliud imperium, regulans huiusmodi usum: Sed hoc dici nequit, alioquin ad istud imperium requireretur alius usus, & sic in infinitum: Ergo nec illud. Sequens probatur: Non aliaratione probatur necessitas imperij, distincti à iudicio regulante electionem, ad applicandum potentias, exequentes ad opus, nisi quia ad ralem applicationem requiritur actus ab electione distinctus: Ergo si ut applicetur intellectus ad imperium, necessarius sit usus distinctus ab electione, requireretur etiam imperium à iudicio regulante electionem distinctum.

34 Hæc ergo solutione prætermisâ, melius respondetur ad argumentum, concessò Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, Primum quia in exequendo major reperitur difficultas, quam in imperando: unde licet voluntas ad applicandas potentias exequentes ad opus, novo actu ab electione distincto indigeat, non tamen ad applicandum intellectum ad actum imperij. Secundo, ideo in voluntate ponimus actum distinctum ab electione, ut exequatur, & applicet potentias inferiores ad suas operationes; quia in mediis, ut ad ordinem executionis spectantibus, diversa est ratio appetibilitatis, quam supra explicuimus, quæ ratio, cum de imperio non militet, non est cur actus ab electione distinctus, necessarius sit, ut voluntas applicet intellectum ad imperium, sed ipsa electio, non præcisè quatenus est acceptio unius præ alio, sed quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum, habebit rationem ulus virtualis in ordine ad actum imperij. Idem eam proportionem dicendum est de intentione, respectu consilij: nam illa est simul formaliter intentio, & virtualiter applicatio intellectus ad consultandum de mediis.

ARTICVLVS II.

Verum detur imperium in homine respectu suarum operationum?

S. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & conclusio affirmativa statuitur.

CERTVM est, & constat ipsa experientia, imperium inter ipsos homines exerceri, quando unus est superior & prælatus, alter inferior & subditus: unde solum difficultas est, an præter illud imperium, quod regale & politicum appellatur, & ponitur in Principe vel Prælate ad gubernandos inferiores & subditos, aliud sit constituendum in quolibet homine, quò intellectus ex impulsu voluntatis denuntiet aliis potentis quid faciendum sit, ipsasque ad operandum moveat. Negat Vazquez hic disp. 49. cap. 4. & Suarez lib. 1. de legibus cap. 4. num. 11. & disp. 16. metaph. lect. 6. Affirmant verò Thomista, & plures alii. Cum quibus

Dico, imperium non est solum constituendum in hominibus, respectu aliorum sibi inferiorum & subditorum, sed etiam in quolibet, respectu sui ipsius, suarumque operationum. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 1. ubi ait: *Ad rationem pertinet non solum imperare inferioribus potentis, & membris corporis, sed etiam hominibus & subditis*. Quibus verbis duplex imperium in homine agnoscit, unum politicum, in ordine ad alios homines sibi inferiores & subditos; & aliud monasticum, in ordine ad potentias inferiores, & membra corporis. Unde hic quæst. 17. art. 1. sic habet: *Tunc demum voluntas aliquis incipit vti, exequendo imperium rationis: quandoque quidem voluntas alterius, cum aliquis imperat alteri: quandoque autem voluntas ipsius operantis, cum aliquis imperat sibi ipsi*. Et articulus sequentibus docet actus voluntatis, appetitus sensitivus, & membrorum exteriorum, subdi imperio rationis, & posse ab illa imperari. Idem colligitur a D. Augustino libro 8. confess. cap. 9. ubi sic ait: *Imperat animus, & movetur manus; & tanta est facilitas, ut vix à servitio discernatur imperium*.

Favet etiam Aristoteles 6. Ethic. cap. 10. lect. 37. apud D. Thomam, ubi synesim vel sagacitatem distinguit à prudentia, quia synesim vel sagacitas est iudicativa, prudentia verò præceptiva. *Non autem (inquit) idem sagacitas & prudentia: prudentia namque præceptiva est, finis enim ipsius est, quid nam sit agendum aut non agendum præcipere; sagacitas verò iudicativa est solum*. Unde cum agat sibi de prudentia monastica, quæ ordinatur ad proprios actus, & quæ ut ibidem cap. 8. *querit atque prospicit proprium bonum, sentit finem huius esse, quid sit agendum vel non agendum hominiliam habenti præcipere, ac proinde imperium dari in homine respectu suarum operationum, & non solum respectu alterius hominis sibi inferioris & subditi*.

Næque valet quod ait Vazquez, Aristotelem per præceptum non intelligere proprie actionem imperandi, sed iudicium quò prudentia præscribit id quod agendum est, in quo se habet iustar magistri imperantis & præcipientis; &

addit in hoc sensu forsan posse interpretari D. Thomam. Non valet, inquam, in primis enim cum Aristoteles dicat, finem prudentiæ esse, quod agendum sit præcipere, & quod est præceptiva, quod dominatur & jubet, & c., quid absurdius quam per hæc omnia iudicium rationis intelligere, cum sint res nomine & significatione adeo diversæ?

Deinde id ex diametro verbis & intentioni Aristotelis repugnat: ponit enim discrimen inter synesim seu sagacitatem, & prudentiam, quod prudentia est præceptiva, seu præcipit, sagacitas vero iudicativa est, & iudicat, ut patet ex verbis relatis: si autem per præcipere prudentiæ, intelligeret Aristoteles idem quod iudicari, ut vult Vazquez, nullam differentiam constituisset: siquidem diceret utramque esse iudicativam, & iudicare.

Exemplum etiam quod adducit Vazquez de magistro imperante, ipsi non favet: quia in magistro, sicut in quolibet alio, alius est actus quo iudicat, & alius est actus quo præcipit.

Denique D. Thomas aperte distinguit imperium à iudicio practico antecedente electionem aut enim infra qu. 57. art. 6. Circa agibilia humana res alius rationis invenimus, quorum primus est consiliari, secundus iudicare, tertius est præcipere. Primi autem duo respondent actibus intellectus speculativi, qui sunt inquirere & iudicare, nam consilium inquisitio quedam est: sed tertius actus est proprie practici intellectus, in quantum est operativus. . . & ideo virtuti quæ est boni præceptiva, scilicet prudentiæ, tanquam principali adiunguntur tanquam, secundariæ, eubulia, quæ est bene consiliativa, synesis, & gnomo, quæ sunt partes iudicativæ.

Probatur etiam conclusio ratione fundamentali. Præter electionem est ponendus in voluntate alius actus, qui dicitur usus activus, sicut probatum est articulo præcedenti: Ergo præter iudicium practicum, quod antecedit electionem, ponendus est in intellectu alius actus, qui dicitur imperium, à quo voluntas dirigatur in actu utendi. Consequentia probatur: cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens directionem rationis, unicuique actui voluntatis elicitio, correspondet necessario in intellectu actus dirigens illum.

Dices: Ad dirigendum actum usus sufficere iudicium illud practicum, quod præcessit electionem, continuatum usque ad executionem, & sic non requiri actum imperii.

Sed contra primò: articulo præcedenti demonstravimus, usum distingui ab electione, eò quod ista sit de medio ut futuro, ille verò de medio ut hic & nunc exequendo: Ergo etiam actus dirigens electionem, distinguitur ab actu dirigente usum. Probatur consequentia: Actus intellectus, regulans actus voluntatis, habent idem objectum ac actus ab ipsis regulati: Ergo sicut in mediis, ut habent rationem eligibilem & exequendorum, invenitur diversa ratio formalis objectiva utilitatis (scilicet utile ut futurum & ut præsens) sufficiens ad specificandum & multiplicandum duplicem actum voluntatis: ita non poterit non reperiri in illis diversa cognitibilitatis objectiva, sufficiens ad multiplicandos duos actus intellectus, scilicet iudicium, & imperium.

Confirmatur: Actus iudicii, ut continuatur post electionem, non proponit voluntati aliquid

A aliud, quam id quod proponebat ante electionem, alias non esset idem actus continuatus, sed diversus: Sed ante electionem vel proponebat solum media ut eligenda, vel si ea proponebat etiam ut exequenda, non proponebat executionem, nisi ut futuram, & veluti distantem: Ergo post electionem non representabit illam nisi eo modo. Atqui (subsumo) actus intellectus proponens voluntati executionem ut futuram & distantem, non est sufficiens ad dirigendum usum voluntatis, qui habet pro objecto medium ut hic & nunc executioni mandandum: Ergo ponendus est alius actus intellectus, qui non potest esse nisi actus imperii.

B Secundo, Posita electione, & iudicio eam dirigente, adhuc est nova difficultas ad operis executionem; unde sæpè contingit aliquem bene iudicare de agendis, & recte eligere, tamen postea in executione deficere, ut ait S. Thomas in 1. 2. qu. 57. art. 6. ad 2. & eligere declarat D. Bernardus lib. 1. de considera. cap. his verbis: *Quoties vis, & incassum? Quoties mores, nec promoves? Quoties conaris, & non datur ultra? eniteris, & non obtines: parturis, & non paris: tentas, & abriperis; & ubi incipis, ibi deficis, & dum adhuc ordiris, succedunt te? Venerunt filij usque ad partum, & propheta, & vires non habet paruriens.* Ergo ut executio sequatur opus est nova directione rationis præcipiens, quæ dicitur imperium, & nova applicatione voluntatis, quæ usus activa, appellatur.

C Confirmatur: Ut executioni mandetur à subditis quod Princeps ab illis fieri debere iudicat, necessarium est præceptum, propter difficultatem quæ est in operis executione. Ergo cum similis, & non minor difficultas sit in eodem homine, respectu suarum potentiarum, ut ab his executioni mandetur quod voluntas eligit, & intellectus conveniens esse iudicat, constituendus erit in eodem intellectu actus imperii, à iudicio antecedente electionem distinctus. Unde pro tribus illis actibus tres ponuntur virtutes in intellectu: pro consilio enim ponitur Eubulia; pro iudicio seu sententia, Synesis aut Gnomo; pro præcepto verò seu imperio, Prudentia, ut videri potest apud D. Thomam loco citato, & 2. 2. qu. 48. & 51, per totam. Quare non valet quod ait Vazquez, hoc scilicet reperiri discrimen inter Synesim & Prudentiam; quòd ista est bene iudicativa directè, deducendo iudicium de agendis per consultationem; illa autem supra iudicium à prudentia factum reflectitur, iudicans rectè & juxta regulas prudentiæ iudicatum esse: Non valet, inquam, Primò quia Aristoteles & D. Thomas locis citatis; per hoc distinguunt Synesim à prudentia, quòd illa est bene iudicativa, ista verò præceptiva. Nec obstat quod Philosophus 6. Ethic. cap. 5 dicit prudentiæ esse bene consiliari: quia ut explicat D. Thomas infra qu. 57. art. 6. ad 1. *Prudentia est bene consiliativa, non quasi consilium sit immediatè actus ejus; sed quia hunc actum perficit, mediante virtute sibi adjuncta, quæ est eubulia.* Secundo, quia ad iudicandum reflexè de iudicio prudentiæ, an juxta illius regulas elicitum sit, habitus à prudentia distinctus necessarius non est: sicut ad iudicandum reflexè de actu scientifico. v. g. metaphisicæ; non ponitur habitus distinctus ab habitu ipsum elicente; & sicut etiam non ponimus duplicem habitum electivum, unum ad rectam electionem directam, & alterum ad amorem re-

flexum rectæ electionis, sed idem habitus ad utrumque actum eliciendum sufficit.

Denique suadet conclusio: In principe reperitur imperium in ordine ad alios homines sibi subditos: Ergo & in quolibet homine in ordine ad potentias exequentes. Probatur consequentia: Tum quia sicut Princeps dominium habet in subditos, ita in quolibet homine ratio, adjuncta voluntate, aliis potentiis dominatur. Tum etiam quia sicut in Principe est prudentia politica, ita in unoquoque homine, operante secundum rectam rationem, est prudentia monastica, cujus obiectum est proprium & particulare bonum: Ergo sicut Princeps per prudentiam politicam imperat aliis quod convenit bono communi, sic ratio per prudentiam monasticam imperat inferioribus potentiis quod convenit bono particulari.

§. II.

Solvuntur objectiones.

46 **C**ONTRA istam conclusionem obijciunt primò Adversarij: D. Thomas 2. 2. quaest. 83. art. 10. ait: *Oratio est actus rationis perquam alius quis superiorem deprecatur, sicut imperium est actus rationis, quo inferior ad aliquid ordinatur: At quia oratio est inferioris ad superiorem, nemo potest seipsum orare: Ergo cum imperium sit superioris ad inferiorem, nemo potest sibi imperare; & consequenter constituendum non est imperium in homine respectu suarum actionum, sed solum in Principe aut prælato respectu subditorum.*

47 Respondeo imperium politicum, quod habet rationem præcepti obligantis cum vi coercitiva, parificari cum oratione quod hoc quod est superioris & inferioris; utrumque enim petit distinctionem suppositorum, ac superioritatem unius ad alterum: imperium autem monasticum solum requirit distinctionem potentiarum in eodem supposito, superioritatem unius ad alias.

48 Ad do quod orare & petere, est indigentis ope alterius: nemo autem indigere dicitur illo quod habet in potestate sua, sive per unam, sive per aliam potentiam, & idè eiusdem ad se ipsum orationem non est Imperare verò solum dicit ordinationem & motionem: potentia autem exequentes, quamvis sint in eodem supposito cum intellectu & voluntate, ordinem tamen & motionem possunt ab illis recipere, ac proinde sibi imperio rationis.

Objiciunt secundo: Vel imperium deservit ad movendas potentias inferiores, vel ad movendam voluntatem (Sed ad neutrum conducit: Ergo inutile est. Minor probatur: Cum voluntas sit potentia cæca, potentia verò inferiores non sint intellectuales; tam illa quam ista sunt incapaces percipiendi rationis imperium: Ergo illud ad movendum voluntatem, aut potentias inferiores deservire non potest.

49 Respondeo imperium deservire tam ad movendas potentias inferiores, quam ad movendam voluntatem, sed mediate solum ac movendas potentias inferiores, immèdiate verò ad movendam voluntatem, ut potentiis inferioribus utatur? unde intimatio imperii fit immèdiate ipsi voluntati. Nec obstat quod voluntas sit potentia cæca & cognitionis experta: nam sicut

A oculus videt toti corpori, & non solum sibi, ita intellectus intelligit omnibus potentiis: unde sicut non est necesse, quod pes vel manus videat, ut dirigatur ab oculis, sed oculi vident pro manibus, & pro pedibus? ita non est necesse, quod voluntas cognoscat, ut moveatur ab intellectu ad eliciendum usum, & applicandum potentias exequentes ad opus: nam ut ait D. Thomas hic art. 5. ad 2. licet voluntas non intelligat, tamen ipse homo intelligit, & per imperium sibi loquitur, sibi intimat, sibi que præcipit, ut media voluntate applicet potentias inferiores. Ad do quod, si hoc argumentum valeret, non solum probaret quod voluntas non esset capax intimationis imperii, sed etiam quod esset incapax regulari per iudicium rationis, & ab eo obiectivè moveri? siquidem neque hoc iudicium posset percipere.

Instabis: Vel imperium est necessarium ad movendam voluntatem quoad specificationem, vel quoad exercitium? Ad neutrum: Ergo inutile & otiosum est, Minor quoad primam partem videtur manifesta: iudicium enim præcedens electionem, cum dicitur media non solum esse eligenda, sed etiam exequentia, sufficiens est ad movendam voluntatem ad executionem mediorum quoad specificationem. Probatur vero quantum ad secundam. Voluntas ratione sui est primum movens quantum ad exercitium: Ergo non potest ab intellectu quo ad exercitium moveri.

Respondeo negando Minorem, quoad utramque partem. Ad probationem primam dicendum, quod licet iudicium electionem regulans, proponat media ut exequibilia, & hic & nunc eligenda? non tamen proponit illa ut electa, & hic & nunc exequentia; unde ad hoc secundum requiritur alius actus intellectus, subsequens electionem, & regulans usum, quem vocamus imperium.

Ad probationem pro secunda parte, confesso Antecedente, nego Consequentiam: licet enim voluntas sit primum movens, quantum ad exercitium, ac proinde movere quoad exercitium, per se primo illi conveniat; tamen non obstat, quin alicui actui intellectus, hoc secundario, & ex consequenti, ac per participationem à voluntate competere possit. Sicut à pari ordinatio, quæ est propria intellectus, participatur ab alio actu voluntatis, nempe ab electione, ut supra ostendimus, & variis exemplis ex D. Thomâ qu. 22. de verit. art. 13. desumptis declaravimus.

Dicit: Licet inter duo possit mutua causalitas in diverso genere causæ intervenire, non tamen in eodem genere causæ; At si intellectus per actum imperii moveret voluntatem, quantum ad exercitium, daretur inter illas duas potentias mutua causalitas & dependentia in eodem genere causæ efficientis, cum etiam voluntas intellectum quantum ad exercitium moveat: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Majorem; non tamen in eodem genere causæ, respectu eiusdem effectus, concedo Majorem. respectu diversis nego Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego consequentiam. Nam voluntas per actum electionis movet intellectum ad imperandum executionem mediorum; ipse verò intellectus per actum imperii, efficaciam motivam à præcedenti electione participantem, mo-

ARTICVLVS III.

*Verum imperium sit actus rationis.
& quis?*

§. I.

Prima difficultas resolutus.

vet voluntatem quoad exercitium; non ad ipsam electionem, quæ est causa imperij; sed ad alium actum distinctum, scilicet ad usum actiuum, quò potentia externa applicatur ad executionem mediorum.

Si autem quæras, cur voluntas, quæ est primum movens quantum ad exercitium, ad huiusmodi actum seipsam sine interuentu imperij movere non possit?

Respondeo hoc pervenire ex eo quod, licet habeat virtutem ad movendum se, & alias potentias, absolute, non tamen per modum ordinationis; hoc enim est proprium intellectus, cuius est ordinare unum ad aliud, ut magis patebit ex infra dicendis.

Obijciunt tertio: Si imperium esset necessarium ad usum actiuum, sequeretur istum actum non esse liberum, sed necessarium: Consequens est falsum: Ergo &c. Sequela probatur: Necessitas antecedens tollit libertatem ab actu quem antecedit: At si imperium sit necessarium ad usum, inducet necessitatem antecedentem talem actum: Ergo ejus libertatem destruet. Probatur Minor: Necessitas se tenens ex parte actus primi, est necessitas antecedens; unde visio beatificæ necessitat in patria ad amorem, quia ex parte actus primi se tenet, & necessitatem inducit. At imperium se tenet ex parte actus primi regulantis usum, & aliunde ex illo necessario sequitur: Ergo in illum actum necessitatem antecedentem inducit.

Respondeo negando sequelam. Ad probationem nego Minorem. Ad hujus verò probationem, distinguo Majorem: necessitas se tenens ex parte actus primi, est necessitas antecedens; si proveniat ex aliquo actu consecuto ad nostram libertatem, & in illa contento, nego Majorem: Si non ita contingat, transeat Major, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam licet positò imperiò usus necessario sequatur, & licet imperium se teneat ex parte actus primi; quia tamen ad electionem liberam sequitur, & in nostra potestate constitutum est, hinc fit ut non inducat necessitatem antecedentem, libertati contrariam, sed consequentem tantum, seu infallibilitatis, quæ libertatem comparatur.

Obijciunt quarto: Cum quis intendit, eligit, vel similes actus producit, illos in seipso experitur: Sed actum imperij nullus experitur in se: Ergo talis actus est ficticius.

Respondeo negando Minorem: Licet enim rudes & indocti non experiantur, nec discernant huiusmodi imperium, bene tamen docti & prudentes, quando ad id advertunt. Vnde Prophetæ cum propria anima loquens, & eam determinans & stabiliens in bono, sic ait Psal. 114. *Convertere anima mea in requiem tuam:* & Psalm. 42. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me: spera in Deo.* Et Augustinus ubi supra, eisdem ad seipsum duplex agnoscit imperium; unum perfectum & efficax, quod semper fortitur effectum; & aliud imperfectum & fluctuans, quod sibi plenè non subijcit mentem. Et tamen advertendum, quod cum talis actus velocissimè transeat, raro ad illum advertimus: sicut etiam, ob eandem rationem, alij actus tam intellectus quam voluntatis, ut dictio, usus actiivus, & similes, non percipiuntur à nobis,

Dico primò: Imperium est substantialiter actus intellectus præsupponit tamen necessario actum voluntatis. Ita D. Thomas hic art. 1. & alij Theologi communiter, contra Durandum, Henricum, & Almainum, qui docent esse actum voluntatis, supponentem actum rationis; & contra Gregorium & Richardum, qui volunt esse quid compositum æqualiter ex actu utriusque potentia: in quam sententiam inclinatur etiam Suarez lib. 10. de legibus cap. 5. Conclusio autem procedit non solum de imperio monastico, de quo egimus articulo præcedenti, sed etiam de politico, quò princeps & superior imperat sibi inferioribus & subditis, de quo agitur in materia de legibus.

Probatur prima pars: Primò quia imperium est præcipuus actus prudentiæ, ut ex Aristotele & D. Thoma articulo præcedenti ostendimus; unde dicebat olim Architas Pitagoreus: *Exercitium dux regit, navigium nauclerus, mundum Deus, hominem mens, mentem prudentia:* Atqui prudentia est virtus intellectualis, ut docet Philosophus 6. Ethic. cap. 4. & D. Thomas infra qu. 57. art. 4. Ergo imperium est actus ab intellectu elicitus, & in eo receptus.

Dices: Oratio est in intellectu, & tamen religio, à qua procedit, est in voluntate: Ergo licet imperium sit actus prudentiæ, quæ in intellectu residet, non rectè colligitur illud ab intellectu elici, & in eo subjectari.

Sed contra: Licet aliquando contingere possit, quod actus minus principalis & secundarius alicujus virtutis, ut oratio respectu religionis, sit in alia potentia, in qua non est virtus; id tamen non contingit in actu præcipuo & primario, qualis est actus imperij respectu prudentiæ: Ergo ex eo quod imperium sit actus prudentiæ, quæ est virtus intellectualis, rectè inferitur, illud ab intellectu, non autem à voluntate elici.

Probatur secundò eadem pars: Sicut obedire pertinet ad inferiorem, ita imperare ad superiorem; quia correspondent sibi invicem, imperare & obedire: Sed ratio seu intellectus est id quod in homine superius & præstantius est juxta illud Aristotelis 10. Ethic. cap. 7. *Mens est eorum omnium quæ in nobis sunt præstantissima:* Ergo imperare ad intellectum pertinet.

Confirmatur: Lex est quoddam præceptum & imperium: Atqui lex non est actus voluntatis, sed intellectus; unde nomine legis in Scriptura significatur, ut patet ex illo Proverb. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux;* & cap. 8. gubernare & condere leges, attribuitur sapientiæ, quæ in intellectu residet, nam loquens de se Divina Sapientia ait: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam:* Ergo imperium non est actus voluntatis, sed intellectus.

63 Probatur tertio eadem pars ratione D. The-
ma hic art. 1. Imperare alicui est ordinare ipsum
ad aliquid, ei intimando & denunciando quid
debeat agere, vel omittere: Sed ordinare, inti-
mare, & denunciare, solum ad rationem perti-
nent: Ergo imperium est actus rationis. Major
patet: non potest enim superior aliquid velle &
imperare, nisi ad hoc agendum hominem ordi-
net, ei intimando vel denunciando ut illud fa-
ciat. Minor vero probatur; quoad utramque par-
tem. Nam in primis ordinare dicitur comparatio-
nem unius ad alterum: Ergo formaliter includit
actum rationis conferentis.

64 Confirmatur: ut enim ait Cajetanus hic art. 1.
Quidquid ordinis in naturalibus & volun-
tariis est à ratione proficiscitur, & in illam resolvitur: opus e-
nim nature, est opus intelligentie, & electiones in
quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum que
sunt ad finem. propter finem, à consilio proficiscun-
tur, ordinante hoc ad illud.

Deinde, intimatio & denunciatio, nihil aliud
est quam quedam manifestatio, seu declaratio,
& locutio: At manifestare & loqui non pertinet
formaliter ad voluntatem, sed ad intellectum,
qui est veluti os aut lingua substantie spiritualis,
juxta illud Psalm. 36. *Os justi meditabitur sapien-
tiam*; & licet in voce & scriptura sit manifesta-
tio & locutio, tamen non est ibi, nisi in quantum
significant locutionem, quæ est in intellectu,
nam voces & scripturæ sunt signa conceptuum:
Ergo ordinare, intimare, & denunciare, solum ad
intellectum pertinent.

56 Dices: imperium non solum ordinationem &
intimationem, sed etiam motionem includit:
Ergo cum ordinatio & intimatio ad intel-
lectum pertineant, motio vero ad voluntatem, de-
bet imperium pertinere ad utramque potentiam,
& esse quid compositum ex actu intellectus & vol-
untatis.

Sed contra: Imperium apud omnes Theolo-
gos & Philosophos, unum aliquid denotat, seu un-
um hominis actum, sicut intentio, electio, consi-
lium, & alij actus humani: Ergo sicut illi ex actibus
intellectus & voluntatis non componuntur ex æ-
quo, sed unum important essentialiter & in recto,
alium vero præsuppositivè tantum & de connota-
to, ita & imperium.

66 Confirmatur: Quando ad aliquid constituen-
dum occurrunt actus duarum potentiarum, quæ
non similes, neque ex æquo possunt concurrere,
sed una essentialiter est prior alterâ, & cum sub-
ordinatione se habent, non possunt etiam tales
actus illarum potentiarum ex æquo & simultaneè
concurrere, sed solum cum ea subordinatione,
quæ potentie ipsæ, à quibus procedunt, se se
respiciunt: constat autem quod intellectus &
voluntas se habent ut potentie essentialiter sub-
ordinatæ, quarum una est prior alterâ; siqui-
dem una movet alteram, & influit in illam: Ergo
actus qui ex illis potentis procedunt, non
possunt ex æquo, & quasi simultaneè consti-
tuere, seu componere actum imperij, sed cum
subordinatione unius ad alterum, & prioritatem u-
nius, ac posterioritate alterius; atque adeò in uno
debebit consistere essentialiter seu substantialiter
nempe in ordinatione intimativa; in altero ve-
rò, scilicet in motione voluntatis, solum causa-
liter & præsuppositivè. Sicut e contra electio
materialiter & elicitive pertinet ad voluntatem: ad
intellectum vero formaliter tantum & præsuppo-
sitivè, ut disp. 8. art. 1. ostendimus.

Ex quo probata manet secunda conclusio.
1 a s, quæ asserit imperium, actum voluntatis ne-
cessario præsupponere: supponit enim electio-
nem voluntatis, à qua efficaciam motivam, seu
vim movendi quo ad exercitium participat.

Addo quod, imperium est actus formaliter li-
ber; nam prudentia, cujus est actus, ducitur ar-
bitrio, non instinctu; Sed omnis libertas quæ
in actibus intellectus reperitur, à præsupposito
actu voluntatis derivatur: Ergo imperium actum
voluntatis necessario præsupponit: Unde Matth.
8. postquam leprosus dixit Christo: *Domine si
vis, potes me mundare*, Christus subjunxit: *Va-
le mundare*. Quæ verba (ut ibidem notat Hyero-
nymus) non sunt, conjunctim legende, ut ple-
rique Latinorum putant sed divisim & separatim,
ut primum dicat, *Volo, deinde imperet*: per hoc im-
pugnans, imperium actum voluntatis necessario
præsupponere, & ab eo totam suam efficaciam ac
vim impulsivam mutuari.

§ II.

Alia difficultas expeditur.

Dico secundo, Imperium non esse judicium
practicum intellectus; sed dictamen ali-
quod mentale, per verbum imperativi modi ex-
pressum, quò alicui dicitur: *fac hoc*. Est contra
aliquos ex nostris Thomistas, qui docent impe-
rium consistere in judicio practico subsequente
electionem, quod judicium practice practicum
appellant; ut illud distinguant à judicio regu-
lante electionem, quod practicum simpliciter
dicitur.

Probatur primò ex Aristotele, & D. Thoma,
qui, ut vidimus articulo præcedenti, tres actus
circa agibilia distinguunt, nempe consilium, ju-
dicare, & præcipere; atque ad eos eliciendos di-
versas virtutes ordinari affirmant; ad bene con-
siliandum Eubulium; ad rectè judicandum Sy-
nesium & Crumen; ad bene imperandum Pra-
dentiam: Sentiant ergo quod judicare & impe-
rare sunt actus distincti, alias non constituerent
ad illos diversas virtutes.

Probatur secundo: In omni judicio intel-
lectus invenitur veritas vel falsitas: Sed in impe-
rio neque veritas neque falsitas reperitur: Ergo
imperium non est judicium etiam speciale, pro-
ximè dirigens ad operationem. Minor probatur:
Nam quando aliquis imperat alteri, *fac hoc*, ne-
que dicit verum, neque falsum; quia non asserit
aliquid esse vel non esse: unde aliquis non dicitur
verè vel falsò alteri imperare, sed bene vel male:
Ergo in imperio neque veritas neque falsitas
reperitur.

Confirmatur: D. Thomas 1. perihem. lect.
7. dividit orationem perfectam in quinque spe-
cies, nempe enuntiativam, deprecativam, im-
perativam, interrogativam, & vocativam; do-
cetque solam enuntiativam significare concep-
tum intellectus; in quo est verum vel falsum:
Sed oratio imperativa, imperium intellectus si-
gnificat: Ergo in eo neque veritas neque falsitas
reperitur.

Probatur tertio: Imperium non est judicium
antececedens electionem; nam ut ait D. Thomas
hic art. 3. ad 1. *Post electionem ratio imperat*: ne-
que judicium eam subsequens, quia tale ju-
dicium habet modum indicativi, scilicet *hoc faci-
endum est*, imperium autem explicatur per
verbum imperativi, v. g. *fac hoc*: unde D. Tho-
mas

mas hic art. 1. in Corp. sic ait: Ratio potest aliquid intimare vel denunciare dupliciter: uno modo absolute, quae quidem intimatio exprimitur per verbum imperativi modi, sicut si aliquis alicui dicat, hoc est tibi faciendum: aliquando autem ratio intimat aliquid alicui, movendo ipsum ad hoc; & talis intimatio exprimitur per verbum imperativi modi, puta cum alicui dicitur, fac hoc: Ergo imperium non consistit in iudicio practico, sed in alio dictamine intellectus, per verbum imperativi modi expresso: unde posito iudicio practico in Principe de eo quod conveniens est ut subditus observet, adhuc non est lex, nec obligatio, donec per verbum imperativi modi iudicium illud practicum, & voluntas Principis intumetur: De quo Theologi infra qu. 90. art. 1.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: D. Augustinus lib. 8. Confess. cap. 9. dicit: Voluntas est quae imperat. Et D. Thomas infra qu. 71. art. 6. ad 2. probat quòd prima causa peccati est voluntas, quia ipsa imperat omnes actus voluntarios, in quibus solum invenitur peccatum. Et hic qu. 71. in proemio: Considerandum est (inquit) de actibus imperatis à voluntate. Ergo ex utroque S. Doctorem imperium non est actus intellectus, sed voluntatis.

Respondeo utrumque sanctum Doctorem aperte suam mentem declarare. Augustinus enim in eodem capite dicit: Imperat animus ut velit animus. Et lib. 1. de libero arbitrio cap. 8. docet omnem malum nostrum esse, appetitum non obtemperare rationi imperanti. Item divus Thomas hic art. 1. concludit quòd imperare est actus rationis, praesupposito actu voluntatis. Et in 4. dist. 15. qu. 4. quaest. 1. ad 3. ait: Proprie accipiendò imperium, non est voluntatis. Sed dupliciter dicitur voluntas imperare: uno modo per quandam interpretationem fore equivalentem: quia enim imperans, per imperium suum movet, ideo actus animae, ad quem motus statim sequitur, imperium dicitur; & quia ad actum appetitivum, si sit completus, statim sequitur motus in corporalibus organis, ideo appetitiva virtutes dicuntur imperantes motum: alio modo, in quantum principium imperii in voluntate est: advocare enim aliquem in finem suum, quod ad imperium pertinet, praesupponit appetitum finis. & est quaedam prosecutio illius; & propter hoc potentia vel ars operativa, seu habitus qui sunt circa finem, dicuntur imperare illis quae sunt circa ea quae sunt ad finem: & secundum hoc voluntas quae habet finem pro objecto, dicitur imperare, in quantum imperium quod est actus rationis, in voluntate incipit, ad quam pertinet desiderium finis.

Quando ergo D. Augustinus & S. Thomas docent voluntatem imperare, vel loquuntur de imperio largè & improprie sumpto, prout significat idem quod movere in finem; quo pacto characteris actus omnium virtutum imperare dicitur, quatenus ex motione charitatis, actus omnium aliarum virtutum ad dilectionem Dei, seu ad Deum summè dilectum ordinantur: vel si loquuntur de imperio strictè sumpto, de quo in praesenti agimus, solum intendunt illud esse à voluntate, non substantialiter & elicitive, sed causaliter & originative; quia voluntas ex intentione finis, & electione mediatorum, movet intellectum ad elicendum actum imperii.

Tom. III.

Objicies secundò: Ad eandem potentiam debet imperium pertinere, ad quam pertinet lex; cum imperare seu praecipere sit actus legis, ut docet S. Thomas infra qu. 91. art. 1. Atqui lex non pertinet ad intellectum, sed ad voluntatem: Ergo nec imperium. Minor probatur: non enim quod Princeps novit, aut bene intellexit, sed quod Principi placuit, legis habet vigorem, ut dicitur in l. 1. ff. de Constit. Principis: & S. Augustinus libro 4. de Civitate Dei cap. 6. ait: Arbitria Principum pro legibus erant. Et Cicero libro 1. de Legibus docet, legem ab electione dictam esse: Ergo lex non ad intellectum, sed ad voluntatem pertinet. Unde etiam saepe Scriptura legem Dei exprimit nomine voluntatis divinae, ut patet ex illo Psal. 102. Notas fecit vias suas Moysi, filii Israël voluntates suas.

Respondeo negando Minorem: lex enim est actus rationis & non voluntatis, ut docet S. Thomas infra qu. 90. art. 1. & alii Theologi communiter. Ad testimonia quae in contrarium allegantur, dicendum est cum M. Soto lib. 1. de iustitia qu. 1. art. 1. illa non denotare, legem esse actum voluntatis, sed solum ipsam praesupponere: nam quod Principi placuit, legis habet vigorem, si mente prius, deinde voce praecipiat; & arbitria Principum pro legibus erant, cum edicto praecipiebantur; lexque ab eligendo dicitur, quia electionem Principis sequitur, cum scilicet praecipitur quod Princeps elegit. Denique lex Dei in Scriptura sacra, voluntas ejus appellatur, vel quia voluntatem Dei supponit, vel quia est signum illius: nam inter signa voluntatis divinae, quae recenset D. Thomas 1. p. qu. 19. art. 12. unum est lex, seu praecipitum. Vel denique mandata Dei, nomine voluntatis, interdum significantur; quia includunt voluntatem, tanquam id quod explicant & denuntiant: interdum verò appellantur iudicia, juxta illud Psal. 147. Non fecit taliter omni nationi. & iudicia sua non manifestavit eis, quia consistunt formaliter in actu intellectus, ordinante & denuntiante Dei voluntatem.

Objicies tertio: Ad eam potentiam formaliter pertinet imperium, ad quam pertinet dominium; cum imperare sit proprius actus domini, & superioris in subditos: Sed dominium formaliter residet in voluntate (quae aliarum potentiarum domina seu regina appellatur) non verò in intellectu: Ergo imperium est formaliter actus voluntatis, licet directivè & praesuppositivè sit actus rationis.

Respondeo distinguendo Majorem: ad quam pertinet dominium, quoad vim movendi, nego Majorem: quoad vim denunciandi, intimando, & ordinando, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: dominium residet formaliter in voluntate, quantum ad vim movendi & applicandi, concedo Minorem: quantum ad vim denunciandi, intimando, & ordinando, nego Minorem, & Consequentiam. Dominium itaque duo dicit, scilicet efficaciam motivam, & vim denunciativam ac directivam: primum ad voluntatem pertinet, quae idcirco aliarum potentiarum domina & regina appellatur, nam motio earum, quantum ad exercitum, à voluntate incipit: alterum verò ad intellectum, cujus est ordinare, denunciare, & intimare; unde etiam rex aliarum potentiarum dicitur, quia illas regit mediante prudentia. Imperium ergo pertinet substantialiter ad potentiam, ad quam pertinet dominium,

C c non

non quoad vim movendi, sed quoad vim diri-
gendi: quia cum pertineat ad imperium ratio-
nabiliter procedere, debet non tantum movere
& impellere subditos, sed rationabiliter & mo-
derate regere, quod fit per rationis directionem.

79. Objicies quare contra secundam conclusio-
nem: Omnis actus intellectus, vel est simplex ap-
prehensio, vel iudicium, vel discursus, non enim
alia nisi tres illae mentis operationes à Philoso-
phis assignantur: Sed imperium non est simplex
apprehensio vel discursus, ut patet: Ergo si sit a-
ctus intellectus, necessarium debet esse iudicium
practicum.

80. Respondeo ex D. Thoma 2. 2. qu. 83. art. 1.
ad 3. quod licet in intellectu speculativo non in-
veniantur nisi tres actus assignati, plures tamen
alii reperiuntur in ratione practica, quae non so-
lum habet commune cum speculativa quod in-
quirat, invepiat, & de inventis iudicet, sed in-
super habet tanquam sibi proprium, quod ordi-
net ad opus: dirigit autem ad opus (ut docet idem
S. Doctor 1. perihem. lect. 7.) vocando ad atten-
dum mente, interrogando ad respondendum
voce, & ad exequendam deprecando & impe-
rando; unde vocatio, interrogatio, deprecatio,
& imperium, sunt actus rationis practicae, in
quibus non continetur verum vel falsum forma-
liter. Ob quam rationem in dialecticis institu-
tionibus docetur esse quasdam orationes non e-
nunciativas, nec significantes verum aut falsum
formaliter, & has esse orationes vocativas, inter-
rogativas, imperativas, & optativas.

81. Adverte tamen, quod licet imperium non sit
formaliter iudicium, in illo tamen iudicium ali-
quod virtuale reperitur; æquipollet enim huic
iudicio: hoc tibi faciendum est, vel expedit tibi ut hoc
facias, & ideo dicitur iudicium practice practicum,
ad distinctionem iudicii antecedentis electio-
nem, quod licet sit practice practicum respectu
electionis, efficaciter movendo h. & nunc vo-
luntatem ad eam eliciendam, est tamen practi-
cum tantum speculativè respectu executionis
mediorum, quia solum proponit ejus conveni-
entiam per modum simplicis enunciationis, non
verò per modum intimationis impulsivæ.

82. Ex dictis inferes, actum impetii sic posse de-
scribi: Imperium est ordinativa, cum motione qua-
dam, intimatio alicuius operis exequendi. Imperium
enim, ut supra vidimus, tria importat, seu ex tri-
plici actu coalescit, nempe ex motione, directio-
ne, & intimatione: primum habet à voluntate,
quae est primum movens quantum ad exerciti-
um; alia verò ab intellectu, ad quem pertinet
ordinare & loqui. Nam illae duae potentiae in su-
is operationibus se mutuo juvant: intellectus di-
rigit voluntatem, & illam determinat quan-
tum ad speciem actus; & voluntas movet & ap-
plicat intellectum, illumque determinat quan-
tum ad exercitium. Quod per mutuum cæci &
claudi auxilium, bellissimè expessit Alcivius in
hoc emblemate:

*Loripedem sublatum humeris fert lumine captus,
Et socii hac oculis munera retribuit.
Quo caret alterter, concursus hoc praestat uterque:
Mutuat ille oculos, mutuat ille pedes.*

* *
*

ARTICULUS IV.

*An ad omnes actus liberos voluntatis
supponatur rationis imperium?*

§. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

Dico primò, primum actum liberum volunta-
tis, qualis est simplex volitio vel intentio fi-
nis, non præsupponere rationis imperium. Est
contra Alvarem, Martinem, & alios, qui ad om-
nem actum liberum, etiam si sit prima volitio
finis, voluntatè prærequirunt rationis imperium.

Probatum primò ex D. Thoma hic art. 5. ubi
tertio loco sibi objicit, quod si ad omnem actum
voluntatis supponatur imperium, cum ad omne
imperium debeat præsupponi aliquis actus vo-
luntatis, sequitur quod detur processus in infinitum
& sic responderet. Cum imperium sit actus ra-
tionis, ille actus imperatur qui rationi subditur: pri-
mus autem voluntatis actus, ex rationis ordinatione non
est, sed ex instinctu naturæ, aut superiorum causa, ut si-
pra dictum est (scilicet qu. 9. art. 4. ut notatur in
margine) & ideo non oportet quod in infinitum pro-
cedatur. Ubi nomine primi actus, non intelligit ali-
quem actum omnino naturalem & necessarium,
sed actum liberum quo primò aliquis incipit vel-
le finem, sive volitione simplici, sive intentione
efficaci; ut patet tum ex textu articuli ad quem
se remittit, in quo ponit exemplum, cum quis inci-
pit velle sanari, tum ex ratione quam adducit, nam
primus actus liberi voluntatis, non ex rationis de-
liberatione, sed ex speciali Dei dictamine & in-
stinctu procedit, ut ex eodem S. Doctore supra
ostendimus.

Probatum secundò: Imperium est actus pra-
dentiae, ut supra vidimus: Sed prudentia non
veritatur circa finem, sed solum circa media, ut
docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. Ergo simplex
volitio vel intentio finis, non supponit rationis
imperium.

Confirmatur: Prudentia est præceptiva eo-
rum de quibus et ubi iacet consiliatur, ut ex
Aristotele docet D. Thomas 1. p. quest. 22. art. 1.
ad 2. Consultatio autem non est de fine, sed tan-
tum de mediis, ut ostendimus disputatione præ-
cedenti: Ergo prudentia non est præceptiva
actuum qui versantur circa finem.

Probatum tertio: Imperium est actus liber. a-
liis actus voluntatis qui ex ipso procedunt, liberi
esse non possent: Sed non potest esse liber, nisi
supponatur actum liberum voluntatis; à quo libera-
tatem participet: Ergo imperium necessariò a-
liquem actum liberum voluntatis supponit, &
per consequens primus actus liber voluntatis,
non potest esse ex rationis imperio.

Respondent Adversarii negando Minorem:
nam licet imperium non supponatur actum libe-
rum, distinctum ab eo quem regulat, potest ta-
men participare libertatem ab eodem actu quem
imperat, interveniente inter utrumque actum
mutuà causalitate.

Sed contra primò: D. Thomas loco supra re-
ferato, ut vitet processum in infinitum inter actum
intellectus imperantem, & actum voluntatis
imperatum, recurrit ad hoc quod primus actus
volan-

voluntatis non cadit sub imperio rationis: At si imperium libertatem venatur ab actu à se imperato, ob diversum modum causandi, frustra dicitur Thomas ad illam solutionem recurreret: Ergo sic recurrens, manifestè sentit non posse imperio libertatem communicari ab actu quem imperat, sed necessariò ab alio actu distincto ab imperato libertatem recipere.

Secundò: Si hæc solutio valeret, sequeretur quòd prima apprehensio finis, regulans actum voluntatis simpliciter primum, non esset necessaria, sed libera: At hoc dici nequit: Ergo &c. Minor patet: nam prima cogitatio, & prima apprehensio finis, non pendet ex nostra libertate, sed causatur à Deo in nobis, seu absque libera applicatione nostri intellectus. Quæquæ verò Majoris probatur: nam posset inter illos actus mutua intervenire causalitas, qualis, in sententia Adversariorum, reperitur inter imperium & actum imperatum: Ergo si imperium, ratione hujus mutue causalitatis, potest participare libertatem ab eodem actu quem imperat, etiam prima apprehensio finis, à simplici ejus volitione vel intentione quam regulat, poterit libertatem recipere.

Denique suaderi potest conclusio sequenti discursu: Actus intellectus, essentialiter præsupponens actum voluntatis, nequit antecedere primam volitionem finis: Sed imperium est actus rationis, essentialiter præsupponens actum voluntatis: Ergo primam volitionem finis præcedere nequit. Major patet ex eo, quòd prima volitio finis non præsupponat alium actum voluntatis. Minor autem probatur. Actus rationis, habens vim movendi quoad exercitium, præsupponit essentialiter actum voluntatis: Sed imperium est actus rationis, habens vim movendi quantum ad exercitium; per hoc enim distinguitur à judicio, quòd judicium habet solum ostendere quid sit agendum, imperium verò habet ordinare ad operandum, cum quadam motione, quam ab electione participat: Ergo imperium actum voluntatis necessariò præsupponit. Major probatur: quia cum voluntas sit primum movens quantum ad exercitium, & consequenter intellectus secundum tantum movens, & secundum movens non moveat nisi in virtute primi, oportet quòd actus rationis, movens quoad exercitium, præsupponat actum voluntatis, à quo trahat vim movendi.

Nec valet, si dicas cum Adversariis, quòd sicut actus rationis, antecedens primam intentionem finis, potest ab illa libertatem recipere, ita & vim movendi quoad exercitium. Esto enim intentio posset dare actui rationis antecedenti libertatem (quod tamen falsum esse supra ostendimus) non tamen vim movendi quoad exercitium, cum illa careat; voluntas enim non se movet, sed movetur à Deo in prima intentione finis, ut supra ostensum est.

Dico secundò, electionem non præsupponere imperium formale, sed duntaxat virtuale. Ita Conradus Soto, & alii, contra Cajetanum, & Medicum, qui ponunt duplex imperium in voluntate, unum quo quis per prudentiam imperat sibi ut egeat; & hoc præceptum est causa electionis; alterum, quo exequitur id quod elegit; & hoc imperium est effectus electionis & causa usus & executionis. Hos sequuntur Alvarez, Martinez, Carrasa, Ildophonus, & alii.

Probatur prima pars ex D. Thoma hic art. 3. ad 1. ubi sic habet: *Non omnis actus voluntatis præ-*

cedit hunc actum rationis qui est imperium, sed aliquis precedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet usus: quia post determinationem consilii, que est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas incipit uti, exequendo imperium rationis. Ubi D. Thomas expressè docet, post iudicium rationis, quod est determinatio consilii, voluntatem eligere: At si præter iudicium rationis imperium etiam ad electionem necessarium esset, non assereret post iudicium subsequi electionem, sed post imperium: Ergo manifestè sentit imperium esse solum necessarium ad usum, applicantem potentias exequentes ad opus.

Probatur secundò ratione: *Et si intentio possit imperio de electione facienda libertatem communicare, non tamen potest ei communicare efficaciam: At hoc secundum est de ratione imperii: Ergo electionem non potest imperium præcedere. Probatur Major: Efficacia imperii est circa hæc determinata media eligenda præ aliis: Sed hoc arbitrio voluntatis eligentis relinquitur: Ergo ab intentione communicari nequit imperio efficacia determinata circa hæc media præ aliis.*

Explicatur ampliùs: *Non solum efficacia, sed etiam determinatio efficaciarum, debet à voluntate intellectui communicari: At si imperium electionem præcedat, determinatio efficaciarum non à voluntate incipiet, sed ab intellectu; cum actus voluntatis præcedens imperium, scilicet intentio, et si efficax sit, determinatam tamen efficaciam circa media non gaudeat, sed indifferenti ad hæc vel illa media: Ergo imperium electionem non præcedit.*

Dices: *Ex hac ratione sequitur, quòd, quando ad suum intentum efficaciter non est nisi unum medium, iudicium electionem regulans obtineat rationem imperii, cum tunc supponat intentionem determinatam ad tale medium, ex qua possit ad iudicium de medio derivari efficacia impulsiva.*

Sed nego sequelam: *nam etiam in tali casu iudicium illud regulans electionem, non habet verè & propriè rationem imperii, non quia tunc caret efficaciam circa tale medium, sed quia se habet per modum iudicii componentis, ac per modum indicativi exprimitur: imperium autem verè & propriè dictum, non est iudicium aut compositio, sed dictamen aliquod mentale, per verbum imperativi modi expressum, ut articulo præcedenti docuimus.*

Secunda pars conclusionis, quæ asserit electionem imperium virtuale supponere, breviter suadetur. *Electio enim quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum ad actum imperii, habet rationem usus virtualis in ordine ad talem actum, ut art. 1. in solutione ultimi argumenti insinuavimus: Sed usus virtualis supponit imperium virtuale, à quo dirigatur: Ergo etiam electio imperium aliquod virtuale rationis præsupponit. Quare S. Thomas hic art. 3. ait: Sicut actus voluntatis utentis ratione ad imperandum, præcedit ipsum imperium: ita etiam potest dici quòd & istum usum voluntatis præcedit aliquod imperium rationis, eo quòd actus harum potentiarum supra se ipsos invicem reflectuntur. Sicut ergo electio, quatenus habet vim movendi intellectum ad actum imperii, est usus quidam virtualis; ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum qua-*

dam motione (quam ex intentione precedenti participat) quod hinc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hinc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperii. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consentium & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Imperate est intimare voluntati hinc & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hinc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. **R**espondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movetur in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quod iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcepit, illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideo habet rationem imperii virtualis; minimè tamen imperii formalis, quia nec gaudet determinatâ efficaciâ circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**bjicies secundò: Positâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperio, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo necesse movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ad determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperii, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**bjicies tertio contra secundam conclusionem: Adeo actus necessarius est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ ideo habet rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet utrum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

A Respondeo concessâ Majori, negando Minor: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicitum ad virtute Syneſis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentia privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem requiritur, sufficit quod pro executione requiratur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Syneſim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflexat, & suam electionem eligit, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit ad prudentiam strictè sumpta, & ab imperio ejus saltem, virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICULUS V.

Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdici imperio rationis?

§. I.

Præmittantur quæ apud omnes sunt certa.

Notandum primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, juxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quàm effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passionibus: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) quaeritur in presenti, utrum possint subdici imperio rationis: quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex est imperium, unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquunt subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod dicitur omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exerceat.

§. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

Dico ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subdantur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo quantum

quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem. Quantum ad exercitium subditur imperio rationis; quia consideratio intellectus potest esse medium ad assequendum aliquem finem, v. g. scientiam; unde intellectus potest esse potentia executiva, & sic applicari per usum voluntatis, praevio imperio de tali usu. Quantum vero ad specificationem, si sit simplex apprehensio, non subditur imperio, sed ipsam habet ex lumine naturali vel supernaturali, quo aliquod obiectum attingit: si autem sit iudicium seu assensus, vel dissentus, aliquando subditur imperio rationis, ut quando intellectus versatur circa credibilia & opinabilia: cum enim non convincatur circa illa, potest per imperium rationis determinari ad utramlibet partem, ut assensum vel dissentum praebeat, vel ut suspendat utrumque; unde fides imperium rationis, & piam motionem voluntatis supponit, ut ostendimus in Tractatu de Fide, & declarat Augustinus Tract. 36. in Joann. dicens: *Intrare quisquam in celestiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest, nisi volens.* Aliquando vero assensus intellectus non subditur imperio rationis, nec libertati, neque motioni voluntatis: ut quando intellectus versatur circa prima principia, vel circa conclusiones evidenter ab illis deductas: cum enim convincatur circa illa, est determinatus ad unum naturaliter. Hæc docet D. Thomas hic art. 6.

Dico secundò: Actus appetitus sensitivi subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio, Ita S. Doctor art. 7. post Aristotelem 3. Politicorum cap. 3. ubi dicit quòd ratio præ est irascibili & concupiscibili non principatu despotico, qui est domini ad servum, sed principatu politico & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

Probatur ratione D. Thomæ: Intantum aliquis actus subjacet imperio rationis, in quantum est sub potestate nostra; unde illi qui sunt totaliter sub potestate nostra, subjacent imperio rationis despotico; qui verò non sunt totaliter sub nostra potestate, sed possunt ratione prohibente insurgere, aut eam imperante languere, dicuntur subesse regali & politico rationis imperio; Sed actus appetitus sensitivi sunt sub potestate rationis, juxta illud Genes. 4. *Subter te est appetitus tuus, & tu dominaberis illius:* non tamen totaliter & perfecte: Ergo subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio. Minorem probat S. Doctor: quia cum appetitus sensitivus sit virtus organo corporeo affixa, ejus motus dependet a duobus, nempe a virtute appetitiva, & a dispositione organo, sicut visio, quia est actus potentia visiva corporeo organo affixa, non solum dependet a potentia visiva, sed etiam a qualitate & dispositione oculi, per quam juvatur aut impeditur; unde licet actus appetitus sensitivi subdatur potestati rationis, quantum ad illud quod se tenet ex parte potentia (nam illud quod est ex parte potentia sequitur apprehensionem imaginationis, quæ cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est universalior, sicut virtus particularis activa regulatur a virtute activa universalis) tamen quantum ad illud quod est ex qualitate aut dispositione organo, rationis potestati non subditur, quia illa qualitas non est in nostra potestate.

A Dico tertio, actus potentiarum vegetativarum non subdi imperio rationis.

Rationem hujus conclusionis assignat D. Thomas hic art. 8. ex disparitate quæ est inter sensitivas potentias & vegetativas: nam illæ sequuntur formam apprehensam, atque adeò cum hæc apprehensio rationi subordinetur, tanquam aliqua imperfecta ejus participatio, rationis subordinationem sequuntur: At verò potentia vegetativa sequuntur formam naturalem, & merè naturaliter agunt; ratio autem non habet aliquod dominium supra naturam: Ergo actus potentiarum vegetativarum per se & directe non subduntur rationis imperio, sed indirectè tantum & per accidens, quatenus actiones illæ, quæ præcedunt actus hujusmodi potentiarum, ut comedere, bibere, & similes, sunt in nostra potestate; unde per subtractionem vel ministrationem alimenti potentia nutritiva & augmentativa possunt ad suas operationes applicari, vel ab illis suspendi.

B Ex quo facile solvet instantiam quæ fieri posset de actibus temperantia, qui ad partem vegetativam pertinere videtur, & tamen subduntur rationis imperio, & sunt laudabiles & meritorii. Respondetur enim actus temperantia esse formaliter in appetitu sensitivo, licet versentur circa delectationes tactus & gustus, quæ percipiuntur in applicatione materiae, circa quam nutritiva & generativa habent actum, & sic indirectè & per accidens actus hujusmodi potentiarum subdi rationis imperio, non tamen directe & per se; non enim quisquis vult crescere crescit, neque quisquis vult digerere cibum, ipsum digerit, sed ille tantum qui habet dispositiones corporis ad hujusmodi actus necessarias.

Dico ultimo, motus membrorum exteriorum subdi despotico rationis imperio, quantum ad motum localem. Est etiam D. Thomæ hic art. 9.

Probatur: Imperium tunc dicitur despoticum, quando inferior ad nutum & sine resistantia superiori obedit, ut notabili secundo declaravimus: Sed membra exteriora ad nutum & sine resistantia rationi obediunt quantum ad motum localem, juxta illud Augustini 8. Confess. cap. 9. *Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium:* Ergo membra exteriora subduntur quantum ad motum localem imperio despotico rationis. Dixi membra exteriora, quia motus cordis, cum sit fons & origo vitæ, ab ipsa natura, vel a generante, non verò a rationis imperio derivatur. Exciptenda sunt etiam membra quæ generationi deserviunt; illa enim rationi non obediunt, etiam quantum ad motum localem, sed ejus imperio sæpe resistunt, ut anima sua inobediens ad Deum, in illo præcipue membro poenam patitur, per quod peccatum originale ad posterum traducitur: inquit Augustinus lib. 14. de Civit. cap. 16.

E Obijcies contra hanc conclusionem: Membra exteriora non moventur a ratione, nisi mediante appetitu; quia juxta probabilior sententiam, potentia appetitiva est locomotiva, membra verò solum sunt ejus instrumenta: Atqui ratio non imperat despotice appetitui sensitivo, sed politicè tantum, ut in 2. conclusione diximus: Ergo nec membris externis, quantum ad motum localem.

Respondeo duplicem esse distinguendum motum in appetitu sensitivo, unum quo fertur in obiectum sibi proprium & conveniens, qui est quædam concupiscentia, seu appetitio boni sensibilis; alium quo movet membra ad operandum: licet autem in ordine ad primum motum plene & perfecte, seu despotice rationi non obediat, bene tamen quantum ad secundum, nisi forte iste alteri repugnet.

§. III.

Corollarium precedentis doctrinæ.

113. **EX** dictis in decursu hujus Tractatus habes, in processu agentis intellectualis, plures actus, sive intellectus, sive voluntatis reperiri, qui ad octo præcipuos possunt reduci. Primus est simplex volitio finis: de qua disp. 4. Secundus intentio, quæ est volitio efficax consecutionis finis: de qua disp. 8. Tertius consilium, quod non solum importat inquisitionem mediorum, sed etiam judicium seu sententiam, quæ unum cæteris esse præferendum judicatur, ut disput.

10. ostendimus. Quartus dicitur consensus, quo voluntas complaceat sibi de mediis inventis. & approbat illa, ut ibidem declaravimus. Quintus est electio, quæ voluntas acceptat unum præ aliis: de qua disp. 9. Sextus imperium, quo intellectus cum motione quadam, à præcedenti electione participata, intimat voluntati executionem mediorum. Septimus usus, quo voluntas applicat potentias exequentes ad opus, ut disp. 11. fuse monstravimus. Octavus est ipsius finis affectio, ex qua resultat quies seu delectatio, quæ fruitio appellatur: de qua disp. 7. Quinque primi actus pertinent ad ordinem intentionis, qui incipit à volitione & intentione finis, & terminatur ad electionem mediorum: tres vero ultimi spectant ad ordinem executionis, qui incipit ab imperio, & ad fruitionem terminatur.

Hos actus, ut sunt intra ordinem physicum, toto hoc Tractatu consideravimus: in sequenti de illis, ut ad ordinem moralem pertinent, & bonitatem vel malitiam moralem fundant, Deo favente, disseremus.

TRA-